

Кузнецова В.А.

*здобувачка вищої освіти інженерно-енергетичного факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
Науковий керівник: **Курепін В.М.**
к.е.н., доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв*

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Трудові відносини, що виникають у процесі застосування праці в сільському господарстві, потребують нормативного врегулювання. Специфіка цих правовідносин визначається як суб'єктивним складом, так і сферою їх реалізації, адже однією зі сторін завжди виступає юридична особа або фізична особа-підприємець, які здійснюють господарську діяльність у сільськогосподарській сфері.

Робота на підприємствах аграрного сектору економіки має специфічні риси, що відрізняють її від інших видів трудової діяльності [1, с. 172], оскільки вона перебуває у прямій залежності від природних закономірностей, біологічних процесів і кліматичних факторів. Сезонність робіт, нерегулярний режим праці, підсумований облік робочого часу та підвищені вимоги до забезпечення охорони праці визначають особливості правового регулювання трудових відносин у аграрному секторі України. Нормативною основою цього регулювання є конституційно гарантоване право на працю як найвищу форму самореалізації особи, що включає свободу вибору професії, виду занять і місця роботи відповідно до покликання, здібностей, освіти та професійної підготовки з урахуванням потреб суспільства, а також право на безпечні й здорові умови праці.

У сфері підприємницької діяльності в агросекторі реалізація зазначеного принципу набуває особливого змісту [2, с. 11]. Професія та рід занять не є тотожними категоріями: рід занять розглядається як усталена діяльність, що включає певні трудові чи інші форми активності, тоді як професія відображає рівень і характер поділу праці, її якісні та складнісні характеристики.

Виконання професійних функцій покладається на працівника, який володіє відповідними практичними навичками та компетентністю у здійсненні спеціалізованої трудової діяльності. Водночас рід занять має ширший зміст, оскільки може охоплювати як різні професійні, так і некваліфіковані види робіт [3, с. 68].

Під родом занять у сільському господарстві доцільно розуміти всю сукупність трудової діяльності осіб, зайнятих у веденні селянського (фермерського) господарства. Вибір професії у вузькому значенні можливий

переважно в колективних сільськогосподарських підприємствах, де існують спеціалізовані напрями трудової діяльності. Водночас багаторічний досвід свідчить, що навіть такі відносно широкі механізаторські професії, як тракторист-машиніст, не завжди можуть застосовуватися як постійний вид роботи протягом усього виробничого циклу господарського року.

Організація сільськогосподарської праці характеризується застосуванням широких професій, поєднанням основних і додаткових трудових функцій, виконанням як кваліфікованих, так і некваліфікованих робіт, а також договірним визначенням роду діяльності працівника. Водночас така специфіка має узгоджуватися з гарантованим правом особи на вільний вибір виду трудової діяльності.

Право громадянина на працю реалізується через участь у різних видах трудових правовідносин, що розрізняються за підставами їх виникнення. Зокрема, воно може бути втілене шляхом укладення трудового договору, набуття членства в сільськогосподарському кооперативі або ж реєстрації у статусі індивідуального підприємця.

Договір виступає основною правовою формою закріплення економічних взаємин між сільськогосподарськими підприємствами та іншими комерційними структурами. Договірні відносини таких організацій охоплюють широке коло сфер господарської діяльності, зокрема придбання обладнання, техніки, будівельних матеріалів та інших ресурсів, реалізацію сільськогосподарської продукції, розвиток міжгосподарського співробітництва, використання та оренду земельних ділянок, здійснення інвестиційної діяльності, участь у фондовому ринку, страхування, організацію перевезень та інші напрями економічної взаємодії.

В умовах економічних реформ значення договору, а також роль законодавства про договори, неухильно зростають [4, с. 294]. Це зумовлено, з одного боку, трансформацією аграрної сфери від адміністративних методів регулювання до ринкових механізмів, а з іншого - розширенням спектра видів господарської діяльності, що здійснюються сільськогосподарськими комерційними підприємствами в сучасних умовах.

Перехід до ринкової економіки, що супроводжувався відмовою від командно-адміністративних методів регулювання та їх заміною переважно економічними механізмами, суттєво трансформував характер договірних відносин. Функціонування ринкової системи неможливе без свободи підприємницької діяльності та широких можливостей у сфері реалізації виробленої продукції [5, с. 77]. У цьому контексті зміни полягали у розширенні правочинів сільськогосподарських товаровиробників, офіційному закріпленні за ними права власності на створену продукцію та наданні широких повноважень щодо її розпорядження і реалізації.

Принцип свободи договору, що становить фундаментальну засаду договірних прав, набуває дедалі більшої ваги у визначенні змісту особистого конкретного договору [5, с. 18]. Його сутність полягає у добровільному характері укладення договірних відносин, що забезпечує можливість сторонам самостійно

визначати істотні умови співпраці. У цьому контексті простежується тенденція до розширення сфери застосування договірних цін та поглиблення індивідуалізації положень угод, що відображає адаптацію договірного регулювання до специфічних потреб та інтересів учасників правовідносин.

Отже, у сучасних умовах воєнного стану український бізнес опинився перед безпрецедентними викликами, що потребують комплексних підходів до збереження та подальшого розвитку. Виживання підприємств значною мірою залежить від їхньої здатності до адаптації, диверсифікації діяльності та пошуку нових ринків збуту, зокрема за межами країни. Водночас важливою стає цифровізація бізнес-процесів, що дозволяє забезпечувати безперервність операцій навіть у кризових умовах. Не менш значущим є партнерство з державою, яка має створювати сприятливе регуляторне середовище та надавати підтримку уразливим секторам економіки.

Список використаних джерел

1. Курепін В. Оцінка та аналіз рівня соціально-економічного розвитку підприємств. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали VIII всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Полтава, 25 березня 2025 р.). Полтава : Полтавський державний аграрний університет, 2025. Ч. 1. С. 171-173. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21047>.
2. Arabov, N., Sukhorukova, A., Voloshyna-Sidei, V., Khomitov, K., Nasimov, D., Ismailov, B., & Bakayev, Z. (2023). Assessment of the efficiency of public-private partnership in the service sector. E3S Web of Conferences, 452, 05028. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345205028>.
3. Курепін В. М. Іваненко В. С. Застосування цифрових технологій у сільському господарстві для досягнення цілей сталого розвитку. Modern Economics. 2024. № 47(2024). С. 62-69. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-09).
4. Сухорукова А. Л., Брильова М. О. Тенденції та перспективи розвитку маркетингу вітчизняних компаній у воєнний та повоєнний час // Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали VIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (м. Кременчук, 27-28 листопада 2023 року). Кременчук : КрНУ, 2023. С. 292-294. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16420>.
5. Іваненко В. М. Практичні аспекти адаптації законодавства ЕС у сфері безпеки і гігієни праці в Україні // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни : матеріали 35-ої студ. наук.-теорет. конф., 22-24 березня 2023 року, м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 74-78. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13346>.
6. Пряслова Н. М. Працювати, не можна зупинятися: страхування бізнесу під час воєнного стану // Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Миколаїв, 18-19 квітня 2023 р. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 16-19. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13437>.